

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 3. april 2020 av Høyesterett i avdeling med

justitiarius Toril Marie Øie
dommer Bergljot Webster
dommer Per Erik Bergsjø
dommer Espen Bergh
dommer Erik Thyness

HR-2020-739-A, (sak nr. 19-191242STR-HRET)
Anke over Agder lagmannsretts dom 20. november 2019

A (advokat Marius Oscar Dietrichson)

mot

Påtalemyndigheten (kst. statsadvokat Åsmund Yli)

- (1) Saken gjelder straffutmåling for voldtekt og reiser særlig spørsmål om betydningen av at det foreligger skjerpene omstendigheter.
- (2) Ved tiltalebeslutning 4. juni 2019 ble A satt under tiltale for voldtekt til samleie, jf. straffeloven § 291, jf. § 292, tre tilfeller av kjøp av seksuelle tjenester, jf. § 316 første ledd, og bruk av kokain, jf. legemiddeloven § 31 annet ledd, jf. § 24 første ledd.
- (3) Vestfold tingrett avsa 2. juli 2019 dom som for straffekravet har slik domsslutning:
- «1. A, født 0.0.1997, dømmes for overtredelse av straffeloven § 291, jf. § 292 og straffeloven § 316 første ledd (tre overtredelser) og legemiddeloven § 31 annet ledd, jf. § 24 første ledd til en straff av fengsel i 7 – syv – år. Til fradrag i straffen går 90 – nitti – dager for utholdt varetekt, jf. straffeloven § 83.»**
- (4) For voldtekten ble A også dømt til å betale erstatning for økonomisk tap samt oppreisningserstatning med 250 000 kroner til fornærmede.
- (5) A anket straffutmålingen til Agder lagmannsrett, som 20. november 2019 avsa dom med slik domsslutning:
- «I tingrettens dom, domsslutningen punkt I, gjøres den endring at straffen fastsettes til fengsel i 8 – åtte – år. Til fradrag ved soningen kommer 231 – tohundreogtrettien – dager for utholdt varetekt, jf. straffeloven § 83.»**
- (6) Aktor i lagmannsretten la ned påstand om fengsel i seks år og seks måneder. I tingretten var påstanden fengsel i seks år og tre måneder.
- (7) A har anket straffutmålingen til Høyesterett. Ankeforhandlingen var berammet til 13. mars 2020, men måtte utsettes som følge av utbruddet av Covid-19. Ankeutvalget besluttet 30. mars 2020 at anken skal behandles skriftlig, jf. midlertidig forskrift 27. mars 2020 nr. 459 om forenklinger og tiltak innenfor justissektoren for å avhjelpe konsekvenser av utbrudd av Covid-19 § 5. Partene har ikke hatt innvendinger mot skriftlig behandling og har inngitt skriftlige innlegg.

Høyesteretts syn på saken

- (8) Hovedspørsmålet i saken er hvilken straff som skal utmåles for voldtekten, som fant sted søndag 24. mars 2019.
- (9) Fornærmede hadde åtte uker før født tvillinger og hadde fortsatt en svekket helsetilstand. Denne kvelden bestemte hun seg for å gå sin første trilletur i nabolaget med tvillingene i barnevogn. I et veikryss kom A, som hun ikke kjente fra før, plutselig mot henne. Lagmannsretten har gjengitt tingrettens beskrivelse av det videre hendelsesforløpet:

«Tiltalte kom i veikrysset truende mot fornærmede med et skrujern i hånden. Hun rygget bakover, mens tiltalte pekte med fingeren mot munnen sin og sa ‘hysj, hysj’. Hun begynte å rope etter hjelp, men tiltalte kom bak henne og tok den ene hånden over hennes nese og munn, mens han tok kvelertak med den andre armen og presset henne ned på bakken, hvor hun fikk problemer med å puste.

Fornærmede var svært redd for å dø eller at noe kunne skje med henne eller barna hennes. I retten forklarte hun at hun fortløpende foretok en risikovurdering. Hun strittet

derfor mindre mot. Det gjorde at tiltalte slapp taket. Hun kom seg opp, tok tak i barnevognen og ropte: 'Barna, barna mine'. Tiltalte tok deretter tak i henne i ryggen på venstre side og presset henne med barnevognen oppover --- vei, hvor det var mer skog og større avstand til bebyggelse.

...

Hun begynte å rope på hjelp, da de kom et stykke opp i bakken. På nytt tok tiltalte kvelertak på henne, mens han truet henne med skrujernet i halshøyde. Hun klarte ikke å puste. Dette gjentok seg to ganger. Hun tok tak i skrujernet og forsøkte å presse det bort, uten å lykkes. Hun prøvde å få tak i mobiltelefonen sin, men tiltalte tok den fra henne og kastet den bort mot barnevognen, hvor den landet. På ny ropte hun: 'Barna mine' og at hun hadde født.

Oppe i veien stoppet tiltalte og sa 'here'. Han tok deretter fornærmede på rumpa, prøvde å kysse henne, befølte det ene brystet hennes, før han tok hånden sin ned i hennes bukse, innenfor trusen og befølte hennes kjønnsorgan. Han dyttet henne mot et lavt autovern som sto i vegkanten. Tiltalte dro deretter ned buksen og trusen hennes og sin egen bukse. Han fikk ikke til samleie i den stillingen og snudde fornærmede og presset henne med hennes rygg over autovernet. Hun var da redd for å falle over autovernet og ned den bratte skrenten utenfor veien. Fornærmede ga da mer eller mindre opp, med tanken på at hun ikke måtte gjøre noe som gjorde at barna ble morløse.

Da han ikke lyktes med samleie i den posisjonen, snudde han henne på ny med hennes ansikt mot autovernet, og gjennomførte et vaginalt samleie bakfra. Hans penis kom minst to ganger inn i skjeden og med sædavgang i skjeden.

Tiltalte slapp deretter fornærmede, og hun tok barnevognen og løp hjemover. Det hadde da gått om lag 10 minutter fra fornærmede traff tiltalte til hun rømte unna.»

- (10) Voldtekt til samleie straffes etter straffeloven § 291, jf. § 292 med fengsel inntil 15 år. Minstestrafen er tre år. I forarbeidene til loven er det angitt at normalstraffenivået i disse tilfellene ikke bør være under fengsel i fire år. Samtidig angis det at straffenivået der det foreligger skjerpene omstendigheter, ikke bør være under fengsel i fem år. Det vises til Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) side 229.
- (11) Med virkning for en periode mellom vedtakelsen og ikrafttreddelsen av straffeloven 2005 ble det gjort endringer i den tidligere straffeloven, straffeloven 1902, med sikte på å skjerpe straffenivået for enkelte lovbrudd, herunder voldtekt. Formålet var å oppnå et straffenivå tilsvarende det som var foreslått i proposisjonen til ny straffelov. I forarbeidene til endringsloven, Prop. 97 L (2009–2010) side 11, uttaler departementet at «[a]nvisningene på nye normalstraffnivåer som Stortinget har sluttet seg til under behandlingen av Ot.prp. nr. 22 (2008–2009), gjentas i proposisjonen her og suppleres med nyere avgjørelser som har falt etter at den forrige proposisjonen ble fremmet».
- (12) I samsvar med dette heter det i Prop. 97 L (2009–2010) side 19 at normalstraffenivået for voldtekt som omfattes av minstestrafen, herunder voldtekt til samleie, ikke bør være under fengsel i fire år. På samme side skapes imidlertid en uklarhet når departementet uttaler at straffenivået der det foreligger skjerpene omstendigheter, ikke bør være under fengsel i seks år, i stedet for fem år slik det ble uttalt i Ot.prp. nr. 22 (2008–2009). I sin videre gjennomgang viser departementet til de samme rettsavgjørelsene som i Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) side 229, men tar dels utgangspunkt i «6 år» og dels i «5 år». I de spesielle merknadene til bestemmelsen i Prop. 97 L (2009–2010) er det angitt at straffenivået ikke bør være under fem år. Det er ikke gitt noen forklaring på hvorfor man i noen grad, men ikke fullt ut, har endret utgangspunktet. Det må derfor antas at dette skyldes en inkurie.

- (13) Etter Høyesteretts syn er det ikke grunn til å gå nærmere inn på den uklarheten som er oppstått i forarbeidene. I etterfølgende rettspraksis er det konsekvent lagt til grunn at straffen for voldtekt til samleie der det foreligger skjerpene omstendigheter, ikke skal være under fengsel i seks år, se blant annet Rt-2013-625 avsnitt 20, Rt-2013-776 avsnitt 11 og Rt-2015-401 avsnitt 13. Normalstraffenivået som er angitt i forarbeidene, er uansett ikke annet enn et utgangspunkt. Straffen skal alltid fastsettes etter en konkret vurdering av omstendighetene i den enkelte sak, jf. Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) side 228 og Prop.97 L (2009–2010) side 19. Dette er fulgt i rettspraksis, som dermed blir veiledende uansett uklarhetene som forelå i forarbeidene.
- (14) Vilkåret om skjerpene omstendigheter innebærer at en voldtekt må være særlig alvorlig for at det angitte straffenivået på seks år eller mer skal kunne anvendes. Det illustreres i Høyesteretts praksis blant annet gjennom avgjørelsene i Rt-2015-401 og Rt-2011-734, der straffen for meget alvorlige voldtektshandlinger ble fastsatt med et utgangspunkt på seks års fengsel. Straffen i denne saken må fastsettes på grunnlag av dette.
- (15) I saken her foreligger det vesentlige og tunge skjerpene momenter. Det er tale om en overfallsvoldtekt begått på offentlig sted. Voldsutøvelsen er meget alvorlig ved at gjerningsmannen gjentatte ganger tok kvelertak på fornærmede og dessuten truet med et skrujern opp mot halsen hennes. Fornærmede fikk som følge av dette flere ganger pusteproblemer og opplevde dødsangst.
- (16) Det er særlig skjerpene at fornærmede ble angrepet mens hun var på tur med to spedbarn. For domfelte må det ha fremstått som åpenbart at fornærmede var i en særlig sårbar stilling. Det skremmende ved situasjonen for fornærmede ble ytterligere forsterket gjennom frykt for hva som ville skje med barna, både mens handlingene pågikk, og hvis hun ble satt ut av stand til å ta vare på dem etterpå. Lagmannsretten la til grunn at domfelte utsatte de to spedbarna for fare og fremhevet at «[b]arnevognen kunne begynt å rulle nedover veien uten at fornærmede hadde mulighet til å gripe inn, eller barna kunne blitt liggende i vogna over tid fordi fornærmede kunne vært ute av stand til å få dem hjem etter overgrepet». Som nevnt skjedde voldtekten på kveldstid i mars.
- (17) I tillegg til omstendighetene ved selve handlingene bør det legges vekt på at overgrepet har hatt konsekvenser for fornærmede også utover de psykiske skadevirkningene som generelt må forventes i alvorlige voldtektssaker, og som dermed inngår i grunnlaget for det alminnelige straffenivået, jf. blant annet Rt-2013-776 avsnitt 13. Dette gjelder særlig at handlingene har fått betydning for fornærmedes forhold til de to barna. Lagmannsretten fremhever at overgrepet er blitt «et negativt referansepunkt i forhold til barna». Virkningene beskrives videre slik:
- «Kvelertakene domfelte utsatte henne for har gjort at hun ikke får puste når barna kommer i kontakt med halsen hennes under kos/lek. Hun blir redd slik at stunden må avbrytes. Overgrepet har påvirket hennes relasjon til barna i negativ retning, noe hun bebreider domfelte sterkt for.»**
- (18) De øvrige handlingene som domfellelsen gjelder, kjøp av seksuelle tjenester og bruk av kokain, ville isolert sett gitt grunnlag for bøtstraff, og har dermed begrenset betydning ved fastsettelsen av fengselsstraffens lengde.

- (19) Høyesterett er kommet til at utgangspunktet for fastsettelsen av straffen i dette tilfellet bør være fengsel i opp mot sju år.
- (20) Det må gjøres et visst fradrag i straffen som følge av domfeltes tilståelse. Tingretten uttaler i denne sammenheng:
- «Tiltalte nektet først å forklare seg når han ble pågrepet 1.4.2019 og i fengslingsmøtet 3.4.2019, og først etter en tid erkjente han forholdet, når de sterkt fellende DNA-bevisene ble forelagt. Hans tilståelse skal likevel komme han til gode med en tilståelsesrabatt. For fornærmede har tilståelsen etter hennes og mannens forklaring, ikke hatt betydning, bare at tiltalte ble tatt etter fellende bevis.»**
- (21) Under henvisning til HR-2019-721-A avsnitt 71, med videre henvisning til HR-2017-1282-A avsnitt 79, satte tingretten tilståelsesfradraget til i underkant av ti prosent. Lagmannsretten sluttet seg til dette.
- (22) Som tingretten og lagmannsretten har fremhevet, tilsto A først etter at det forelå fellende bevis, og tilståelsen har hatt begrenset betydning for gjennomføringen av saken. Høyesterett er ut fra dette enig i at tilståelsesfradraget bør settes til noe under ti prosent. Straffen fastsettes etter dette til fengsel i seks år og fire måneder.
- (23) I straffen må det gjøres fradrag for utholdt frihetsberøvelse, som til og med i dag utgjør 365 dager.
- (24) Dommen er enstemmig.

D O M S S L U T N I N G :

1. I tingrettens dom, domsslutningen punkt 1, gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 6 – seks – år og 4 – fire – måneder.
2. Til fradrag i straffen går 365 – trehundreogsekstifem – dager for utholdt frihetsberøvelse.

Toril Marie Øie
(sign.)

Bergljot Webster
(sign.)

Per Erik Bergsjø
(sign.)

Espen Bergh
(sign.)

Erik Thyness
(sign.)